

A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai
Források, feldolgozások

Primus inter omnes

Tanulmányok Bedy Vince születésének
150. évfordulójára

Szerkesztette:

Arató György

Nemes Gábor

Vajk Ádám

Győr

2016

A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai
Források, feldolgozások 25.

Publikationen des Diözesanarchivs von Raab
Quellen, Studien 25

A kötet megjelenését a

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata

és a

Bedy Vince Alapítvány

támogatta.

Olvasószerkesztő: Csillag Dóra – Nemesné Matus Zsanett

Az idegen nyelvű rezüméket fordította és gondozta: Csillag Dóra

Mutató: Csermelyi József

Címlapterv: Kurcsis László

HU ISBN 978-615-5035-13-5

HU ISSN 1786-6480

© A szerzők és szerkesztők, 2016.

© Egyházmegyei Levéltár, 2016.

Kiadja a Győri Egyházmegyei Levéltár

Felelős kiadó: Vajk Ádám igazgató

Tipográfia és tördelés: Neumann Tibor, színes íveknél: Tanai Csaba Taca

Nyomdai munkálatok: Kódex Könyvgyártó Kft.

Megjelent 400 példányban

Tartalomjegyzék

Lectori salutem! (<i>Lukácsi Zoltán</i>)	9
NEMES GÁBOR	
Bedy Vince (1866–1938) élete és munkássága	11
VAVRINECZ VERONIKA	
Bedy Vince munkássága a mai zenetörténet tükrében	45
EGYHÁZ, ÁLLAM, POLITIKA	49
C. TÓTH NORBERT	
A győri püspöki szék üresedése 1415–1417 között	51
KARLINSZKY BALÁZS	
Hántai prépost a győri székeskáptalanban. A hántai prépostok köz- zépkori veszprémi kanonokságáról Csepelyi Benedek példája alapján	65
FAZEKAS ISTVÁN	
Főpap és hivatalnok. Adalékok Lépes Bálint kalocsai érsek, győri adminisztrátor pályájához	81
JOHANN KARALL	
Az espereskerületek kialakulása a győri egyházmegye területén	109
HORVÁTH JÓZSEF	
Magyarkimle lelkipásztorai (1788–1857)	115
LUKÁCSI ZOLTÁN	
Holdházy János (1840–1896) győri kanonok élete és hagyatéka	151
CSERMELYI JÓZSEF	
„Iaurinicum” Grazból. Veit von Fladnitz és a győri egyházmegye tizedei	171
FREDERIK FEDERMAYER	
Hölgyi Gáspár kamarai tanácsos családja és a Bedy család	189
KRISCH ANDRÁS	
A franciák legkeletibb magyarországi hódítása. Győr a francia meg- szállás alatt	201
KLESTENITZ TIBOR	
Az első regionális katolikus nagygyűlés Magyarországon: Sopron, 1893	225

HAJDÓK JUDIT	
Homlokzati orgonasípok hadi begyűjtése a győri egyházmegyében az I. világháború alatt	243
SOÓS VIKTOR ATTILA	
Az Állami Egyházügyi Hivatal munkatársainak tevékenysége a győri egyházmegye területén – püspöki biztosok, megyei megbízottak	277
PETES RÓBERT	
Zágon József és a győri egyházmegye titkos kapcsolattartása az 1956-os forradalmat követően	309
OKTATÁS, MŰVELŐDÉS, VALLÁSOSSÁG	327
HEGEDŰS ZOLTÁN	
A győri katolikus elemi iskolák önkormányzatának létrehozása, szervezete és anyagi helyzete a 19. század utolsó negyedében	329
NÉMETH ILDIKÓ	
Iskolareformer a győri egyházmegyében. Hahnenkamp József soproni katolikus tanító, iskolaigazgató, a soproni katolikus iskolai élet megújítója (1814–1891)	343
OSVÁTH ÁDÁM	
A soproni egyházi tulajdonok államosítása (1945–1948)	357
KISS TAMÁS	
Gróf Zichy Ferenc győri püspök könyvkatalógusa 1752-ből	367
MEDGYESY S. NORBERT	
Kisiskolák, tanítómesterek és kéziratos énekeskönyvek a 18. századi győri egyházmegyében	383
FARKAS ZOLTÁN	
Istvánffy Benedek másolatai a győri székesegyház kottatárában	409
ÁBRAHÁM IMRE	
Hat népének Nyúlról a karácsonyi ünnepkörből	427
BOJTOS ANITA	
Hitélet és lelkeség a sopronbánfalvi pálosok vonzásában	445
KÁDÁR ZSÓFIA	
A rekatolizáció ismeretlen munkásai. Tercia probációs jezsuiták Nyugat-Magyarországon a 17. században	475
SZULY RITA	
Adalékok a győregyházmegyei laikus vallásos társulatok történetéhez. A soproni Congregatio Agoniae Christi (1661–1778)	495
DANCSE CZ MÓNKA	
Az Eucharisztikus Világkongresszus hatásai Győr-Moson-Pozsony vármegyékben és Győr városában	521

PERGER GYULA	
A kiskúti zarándoktemplom története	557
TÁJ, HELYSÉG, ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG	595
BENCZIK GYULA – FEISZT GYÖRGY	
Vas vármegye középkori egyházas helyeinek adattára	597
BARISKA ISTVÁN	
Kőszeg utcanévei a Schubert-h-féle térkép alapján, 1819	621
ÁLDOZÓ ISTVÁN	
Árvizek Győr vármegyében a 19. század második felében	633
NEMESNÉ MATUS ZSANETT	
A győri magyar csiszár-, szíj-, nyereg- és lakatgyártó cég a 17. században	651
NAGY RÓBERT	
A mesterséges borok készítésének és azok forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló 1893. évi XXIII. törvény és annak végrehajtása Győr vármegyében	693
LÁSZLÓ CSABA	
Adalék a győri székesegyház építéstörténetéhez	705
HORVÁTH RICHÁRD	
Ismeretlen középkori erődítés Győr megyéből: Börcs	727
GABRIELI GABRIELLA – KELEMEN ISTVÁN – NEMES ANDRÁS	
A Széchényiek öröksége Fertőszéplakon	749
Rövidítések	805
Személy- és helynévmutató	809
Szerzőink	845

C. TÓTH NORBERT
A győri püspöki szék üresedése
1415–1417 között

Szokatlanul magas rangú látogató jelent meg 1457. szeptember 14-én a pannonhalmi konvent előtt. A szóban forgó személy nem volt más, mint az éppen hivatalban lévő nádor, Garai László,¹ aki majdnem negyedszázada halott apja² végső akaratának egyik pontja ügyében jött kötelezettséget tenni a hiteleshely elé. Elmondása szerint Garai Miklós hosszú időn keresztül kormányozta a győri püspökséget, és ezzel együtt szedette be annak jövedelmeit, amelyeket saját maga használt fel, illetve fordított a tetszése szerinti dolgokra (*Nicolaus ... ecclesiam Iauriensem consequenterque episcopatum ipsius ecclesie per nonnullos annos manu laycali tenuisset et gubernasset fructusque et quoslibet proventus ... levasset recepissetque et percepisset et ad usus suos secundum libitum suum convertisset et exposuisset*). Később azonban büntudata támadt (*formans sibi conscienciam*), hogy mégsem helyesen cselekedett, ezért elhatározta, hogy a mondott jövedelmek pótlására, a püspökség építésére és szépítésére fog törekedni, e szándékának végrehajtásában viszont rövid élete (*propter eius brevem vitam*) megakadályozta. László szívén viselve apja, a saját és egyetlen fia, Jób lelki üdvét, apja akaratának beteljesítésére a maga, illetve fia halála esetére a Veszprém megyei Somlyó várat adományozza a győri püspökségnek.³ (Garai László rendelkezése nem ment át a gyakorlatba.⁴)

A híradással annak ellenére, hogy nincsen okunk kétségbe vonni hitelét, van némi probléma: Garai Miklós győri kormányzására ez az egyetlen adat, ráadásul az eddigi ismereteim szerint az oklevélre a győri püspökség történetét valamilyen formában tárgyaló szerzők közül egyedül⁵ Horváth Richárd figyelt fel és próbálta időhöz kötni. Egy, a 2000-es évek elején írt tanulmányában úgy vélekedett, hogy Garai Miklós nádor a győri püspökséget Hédervári János püs-

¹ Garai László nádor: 1447. szeptember 13. – 1458. július 26. (ENGEL: Archontológia I. 6.).

² Garai Miklós nádor 1402. szeptember 21. – 1433. december 5., meghalt december 31. előtt (ENGEL: Archontológia I. 5.).

³ DRESKA III. 86–87.

⁴ Vö. Horváth Richárd: Várak és politika a középkori Veszprém megyében (PhD disszertáció). Bp.–Debrecen 2002. (kézirat) 52–58, 73–74.

⁵ Engel Pál összefoglaló munkájában nem említi (ENGEL: Archontológia I. 71.).

pök⁶ 1403. évi lázadása után, 1403 és 1405 között kormányozhatta.⁷ Az általa felsorolt oklevelek és érvek alapján valóban e kép bontakozik ki, ám az azóta előkerült újabb adatok alapján Garai Miklós kormányzását nem ezen időszakra kell helyoznunk. Ám mielőtt az általam feltételezett időpontról szólnék, röviden ki kell térnem az 1403. évi polgárháború nyomán a győri püspökségben előállt helyzetre.

A győri püspökség 1403. évi lefoglalása

Az 1403. évi polgárháború győri eseményeit viszonylag jól ismerjük: a lázadók vezetője Gordovai György győri kispripost lehetett, akinek irányításával a hűtlenek a győri várba zárkóztak. Noha a Stibor vajda, illetve Garai Miklós testvére, János részére kiállított adománylevelek elmondása szerint súlyos harcok után foglalták vissza a várost és a várat,⁸ mégis az idő rövidsége miatt nagy valószínűséggel komolyabb harcokra nem került sor. A püspökség székhelyének elfoglalása után a Stibor és Garai János vezette királyi hadak továbbhaladtak,⁹ a várat azonban nem adták vissza a püspöknek (noha annak átadására a király az 1403. október 8-án megkötött fegyverszünetben kötelezettséget vállalt).¹⁰ Hédervári János szerepe ugyanakkor korántsem tisztázott, rendelkezünk ugyanis olyan adatokkal, amelyek arról tanúskodnak, hogy ő is megtévedt: 1403. november 7-én Demeter győri őrkanonok birtokát azért adományozta el a király, mivel a „püspökhöz csatlakozva részt vett a pusztításokban.”¹¹ Ezzel szemben viszont a mondott Demeter őrkanonok, aki 1402-ben már győri vikárius volt,¹² továbbra is – egészen 1412-ig¹³ – az maradt, így kimutatható 1404-ben is.¹⁴ A másik bizonytalanságot keltő adatom 1405 májusából van, amikor Zsigmond király egy olyan per iránt érdeklődött János püspöknél, amelyet korábban azzal bízott rá és társaira, hogy 1403. Mihály-nap nyolcadán döntsék el.¹⁵ Mivel több forrásunk ez ügyben nincsen, így valószínűleg az történhetett, hogy a püspököt a lázadás kezdetén a hűtlenek között tartották számon, de később „igazolta”

⁶ Hédervári János 1386. június 12-én vállalt kötelezettséget győri püspöki javadalma után fizetendő illetékek lerovására (Cameralia I. 52, 92. sz.), de a magyar forrásanyagban csak 1386. november 26-tól mutatható ki a püspökség élén (ENGEL: Archontológia I. 71.).

⁷ *Horváth Richárd*: Egy kevésbé ismert püspöki vár: Várkesző 1592-ben. LSz 51 (2001) 51–59. (a továbbiakban: HORVÁTH: Várkesző) 53, különösen a 12. jegyzet.

⁸ *C. Tóth Norbert*: A győri nagy- és kispripostok a Zsigmond-korban. In: In labore fructus 405–410, 408. – Stiboré: 1406. március 29. (ZsO II. 4580. sz.); Garai Jánosé: 1406. augusztus 1. (ZsO II. 4899. sz.).

⁹ A polgárháborúra l. *C. Tóth Norbert*: Luxemburgi Zsigmond uralkodása, 1387–1437. Bp. 2009. 45–50.

¹⁰ DL 8899. (ZsO II. 2641. sz.).

¹¹ ZsO II. 2752. sz. (Eredetije nem ismert).

¹² DF 262 584.

¹³ ZsO III. 2982. sz.

¹⁴ DL 61 282.

¹⁵ ZsO II. 3879. sz.

magát és püspöki címét nem vesztette el, a püspöki várakat és talán jövedelmeiket viszont a király lefoglaltatta. Ezzel az uralkodó Özdögei Besenyő Pál horvát-szlavón bánt¹⁶ bízta meg, aki természetesen nem maga, hanem familiárisai útján látta el a feladatokat. Így a püspökség Sopron megyei Rákos (ma Fertőrákos) várának élére Répási Pétert állította, aki 1406 nyarán még kézben tartotta az erösséget.¹⁷ Ezzel szemben a Vas megyei Kesző és Szombathely várak élére egyelőre nem tudni, kik kerültek.¹⁸ Nem szóltam még a legfontosabbról, a püspökség székhelyéről, azaz a püspöki várról. Ennek élén 1409/1410 fordulóján még Gersei Pető fia János állt, vagy – amint az oklevélben szerepel – tartotta kezében (*castrum Iauriense tenuisset*).¹⁹ A kérdés már csak az, hogy milyen minőségében, illetve mikortól. A mondott Pető János zala ispánról²⁰ más adatok alapján tudjuk, hogy 1405-ben Győr megye ispánságát is viselte, ugyanakkor 1398 és 1411 között rajta kívül senki sem mutatható ki ispánként.²¹ Másrészt közvetlenül, Zsigmond király 1407. március 22-i kötelezvénye alapján elképzelhető, hogy Hédevári János püspök jövedelmei egy részét már visszakapta: az uralkodó ugyanis megígérte, hogy ha az általa Csehországba követségbe küldött János püspök kiadásai fedezésére a püspöksége tizedeit bérbe adná, nem fogja akadályozni, sőt elősegíti annak beszédését.²² A kötelezettségvállalást, vagy ahogyan az átíró oklevél hátlapján szerepel, menlevelet, a püspök által alapított Szentháromság-kápolna igazgatója, István győri kanonok átíratta káptalanával.²³

Mindezekből óvatosan az alábbi következtetéseket vonhatjuk le: 1403-ban a király az esztergomi és kalocsai érsekségekhez, az egri, a veszprémi és a váci püspökségekhez hasonlóan²⁴ a győri püspökség várait és jövedelmeit is lefoglalta, és azt valamikor – hasonlóan az esztergomi érsekihez²⁵ – 1406/1407 fordulójától fokozatosan adta vissza eredeti gazdáiknak. A győri püspökséget a jelek szerint Özdögei Besenyő Pálra bízta a király, aki az egyes várak élére familiárisai közül

¹⁶ Özdögei Besenyő Pál horvát-szlavón bán: 1402. október 4. – 1406. március 31. (ENGEL: Archontológia I. 19, a tisztségben volt társa is először Gordovai Fánccs László, majd Pécsi Pál személyében).

¹⁷ „Petri, familiarisque et castellani ipsius domini Pauli bani per ipsum in quodam castro episcopatus ecclesie Iauriensis Rakus vocato pro nunc quibusdam certis ex causis erga manus ipsius habito constituti” – HÁZI I/1. 293. (ZsO II. 4839. sz., 1406. június 29.), idézi ENGEL: Archontológia I. 398.

¹⁸ Vö. HORVÁTH: Várkesző 53; Kiss Gábor – Tóth Endre – Zágórhídi Czigány Balázs: Savaria–Szombathely története a város alapításától 1526-ig. (Szombathely története 1) Szombathely 1998. (a továbbiakban: Szombathely története) 135.

¹⁹ ZsO II. 7788. sz., vö. HORVÁTH: Várkesző 53. 12. jegyzet.

²⁰ Zala megye ispánságát 1404. december 9. – 1424. májusáig viselte (ENGEL: Archontológia I. 237.).

²¹ HORVÁTH: Győr megye 29; ENGEL: Archontológia I. 133.

²² ZsO II. 5388. sz.

²³ DL 39 274. „Littere salvi conductus decimarum”.

²⁴ Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. Bp. 1984. 209.

²⁵ C. Tóth Norbert: Az esztergom-szentistváni prépostság második vizitációja. Egyháztörténeti Szemle 15 (2014) 3–23, 15–16.

állított várnagyokat. A bán megbízatása minden bizonnyal 1406 végén szűnt meg, és ekkor a püspöki várak nagyobb, de kevésbé fontosabb része visszakerült Hédervári János kezébe. Győr vára a jelek szerint továbbra is királyi fennhatóság alatt maradt: egészen pontosan az 1405-ben kimutathatóan győri ispánként is tevékenykedő Gersei Pető János birtokában volt. Ez viszont nem jelenthet mást, mint hogy a vár ura időlegesen a megye ispánja lett, továbbá, mivel 1411-ig nem mutatható ki senki az ispánság élén, talán megalapozottan állítható, hogy a vár addig nem került vissza a püspök kezébe, illetve Gersei Pető János Győr megye ispáni címét is egészen addig viselte. E feltételezésemet támogathatja egy Eberhard zágrábi püspök, főkancellár által Jánoshoz írt levél, amelyben a címzett mint „többek között Zala megye ispánja” (*inter cetera comiti Zaladiensis*) szerepel.²⁶ Ugyanakkor a levélnek van egy apró hiánya: csak a keltezési helyet (Zágráb) és a napi dátumot (György-nap előtti kedd) tartalmazza, az évet nem. Mályusz Elemér annak idején 1410. körüli évvel közölte a Zsigmondkori oklevéltárban, érveit azonban nem osztotta meg az utókorral. Szerencsénkre a levélben szerepel olyan adat, amely segíthet az év hozzávetőleges meghatározásában: a zágrábi püspök azt kérte Gerseitől, hogy vegye védelmébe pölöskei (Zala megye) várnagyát, Török Jánost.²⁷ Mivel Pölöske vára 1408 előtt nem sokkal került a püspök és rokonsága birtokába,²⁸ továbbá Eberhard 1419. szeptember elején hunyt el,²⁹ így a levél megírásának tágabb évköre 1408 és 1419 közé esik. Ezt az időszakot azonban tovább szűkíthetjük annak tudatában, hogy egyrészt Pető Jánosnak 1421 előtt nem volt más tisztsége,³⁰ másrészt Győr megye ispáni tisztét 1411-ben már Berencsi Sáfár István viselte.³¹ Mindezen adatok alapján úgy gondolom, joggal feltételezhettem, hogy Gersei Pető János győri ispánsága valamikor 1410 elején ért véget. A fentiek bizonyítására kísérletet tettem az ellenpróbára is, ezért megnéztem, hogy János püspök fennmaradt oklevelei közül melyeket keltezte Győrből, illetve ezek között van-e olyan, amely további információval szolgálhat számunkra. Kutatásom felemás sikerrel járt: a püspöktől mindösszesen hat ilyen oklevelet ismerünk,³² amelyek közül azonban egy, az 1412. október 15-én kiadott a legfontosabb: ennek keltezési helye a püspök győri palotája (*Iaurini, in pallacio nostro episcopali*) volt,³³ azaz ekkor már biztosan nem a király, hanem Hédervári János birtokában volt a püspöki székhely.

²⁶ DL 94 031. (ZsO II. 8135. sz.).

²⁷ ZsO II. 8135. sz.

²⁸ ENGEL: Archontológia I. 396.

²⁹ C. Tóth Norbert: Hiteleshely és a királyi különös jelenlét. Századok 135 (2001) 409–428, 421.

³⁰ ENGEL: Archontológia II. 194.

³¹ Első említése 1411. szeptember 21-ről ismert (ENGEL: Archontológia I. 133.).

³² Sorrendben: 1409. szeptember 4. (ZsO II. 7024. sz.), 1410. december 2. (DF 258 541., p. 31–33. [049. és 047. dia]), 1413. július 13. (ZsO IV. 850. sz.), 1413. december 14. (ZsO IV. 1403. sz.), 1415. szeptember 27. (ZsO V. 1088. sz.)

³³ BEDY: Pápóc 90. (ZsO III. 2797. sz., DF 278 141.).

Ismét királyi kezelésben:
a püspökség Hédervári János halála után

Hédervári János győri püspök 1415. szeptember 27-én, Győrben kelt oklevelével még egy perben intézkedett,³⁴ rá két hónapra, 1415. november 26-án pedig egy királyi oklevelé méltóságsorában szerepel,³⁵ tudomásunk szerint élőként utoljára. A püspökséggel kapcsolatos következő adatunk december 19-ről van, amikor Borbála királyné meghagyta Sopron városának, hogy a győri püspökségnek járó tizedeket, amelyeket az előző parancsa értelmében őrizetükre bízott, adják át Kanizsai János esztergomi érseknek, illetve megbízottainak további parancsára nem várva.³⁶ Tehát a püspök valamikor november második fele³⁷ és december közepe között halhatott meg. János püspök halálának időpontját azonban más, közvetett források alapján talán közelebbről is meghatározhatjuk.

Borbála királyné 1415. őszén érkezett haza: szeptember 27-én Konstanzból visszafelé Mülhausenben járt, november 26-án pedig Pozsonyból írt éppen Sopron városának egy másik ügyben levelet.³⁸ Azaz könnyen elképzelhető, hogy még a környéken volt, *ad absurdum* éppenséggel Győrben, amikor értesült a püspök haláláról és átmenetileg, nyilván Kanizsai érsekkel történő megbeszélésig intézkedett úgy, hogy a tizedeket egyelőre ne adják át a néhai püspök tisztségviselőinek. (Ennek a későbbiek szempontjából lett még jelentősége.) Borbála Esztergomban találkozhatott az érsekkel (János december 8-tól 21-ig mutatható ki székhelyén),³⁹ majd a tanácskozásuk eredményeképpen írta meg az idézett levelet. Mire a levél a címzetthez ért, az érsek elindult Zsigmond hívására Németországba: 1416. január 3-án Tatán volt, hogy 6-án már Győr városából küldje el a király nevében, mint vikáriusa, parancsait az egyházmegye szombathelyi és locsmánci tizedszedőihez. Mindkét utasításában arra szólította fel őket, hogy az általa lefoglalt püspökség (*episcopatum ecclesie Iaurinsis predictae ... Iohanni archiepiscopo Strigoniensi etc., vicario nostre maiestatis simul cum universis suis utilitatibus et apendiciis commisimus occupari*) tizedeit, mivel ő a királyhoz utazik, Kanizsai Istvánnak adják át.⁴⁰ Az érsek Győrből családi birtokukra, Kismartonba ment, ahol testvére, Kanizsai István volt ajtónállómester mellett

³⁴ ZsO V. 1088. sz.

³⁵ ENGEL: Archontológia I. 71. (ZsO V. 1274.).

³⁶ HÁZI I/2. 99. (ZsO V. 1336.).

³⁷ A méltóságsorok nem feltétlen tükrözik napra pontosan a tisztségviselők névsorát.

³⁸ Engel Pál – C. Tóth Norbert: Itineraria regum et reginarum. Királyok és királynék itineráriumi (1382–1438). Itinerarium Sigismundi regis imperatorisque (1382–1437). (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1) Bp. 2005. 173.

³⁹ Kondor Márta: A királyi kúria bíróságaitól a kancelláriáig. A központi kormányzat és adminisztráció Zsigmond-kori történetéhez. Századok 142 (2008) 403–436, 435.

⁴⁰ DL 10 414–10 415. (ZsO V. 1403–1404. sz.), az oklevelek jobb felső élén található kancelláriai jegyzetek (*Relatio domini Iohannis archiepiscopi Strigoniensis, vicarii generalis regni maiestatis*) is árulkodnak arról, hogy ki volt a parancsok kibocsátója. Vö. C. Tóth Norbert: A király helyettesítése a konstanzi zsinat idején. Az ország ügyeinek intézői 1413–1419 között. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmá-

Özdögei Besenyő Pál is megjelent. A volt bán jelenlétének egyik oka az volt, hogy a Kanizsaiak január 13-án két birtokot zálogosítottak el neki és feleségének.⁴¹ A másik, a későbbi oklevelek alapján kikövetkeztetett ok volt a fontosabb, de ennek megértéséhez röviden vázolniunk kell az ország kormányzatában az évtized elején beállt változást.

Zsigmond király 1414. január elején Kanizsai János esztergomi érseket és Garai Miklós nádort kinevezte külföldi tartózkodása (értsd: a konstanzi zsinat) idejére az ország vikáriusaivá. Levelében részletesen felsorolta jogait és kötelességeiket, amelyek közül minket most ennek 7. pontja érdekel: ez arról szólt, hogy a királyra háramló birtokokat és a megüresedő egyházi javadalmakat a vikáriusok kötelesek lefoglalni és kezelésükben tartani a király intézkedéséig.⁴² (Mint láttuk, ezért tudott az érsek lépni a püspökség tizedei ügyében.) Igen ám, de az egyik vikárius, Garai Miklós nádor még 1414 szeptemberében elhagyta az országot, hogy aztán 1416. január elején az érsek is kövesse. Mivel a Zsigmond király által eredetileg kinevezett vikáriusok közül mindkettő bizonytalan időre távozott az országból, így a király helyettesítését – mivel Borbála királynétől e feladatot a király már elvette⁴³ – újból meg kellett oldani. Az uralkodó válasza Özdögei Besenyő Pálra esett.⁴⁴

Az előbb leírtak fényében tehát Kanizsai érsek és Besenyő Pál találkozásának legfőbb oka a kormányzati munka átadása-átvétele lehetett: ettől kezdve, azaz 1416. január elejétől egészen 1417 májusáig a király helyettesítését a volt bán látta el, s e minőségében hamarosan komoly kihívással kellett szembenéznie. Mint láttuk, a vikáriusok feladatai közé tartozott az egyházi javadalmak lefoglalása is, és Kanizsai János már ennek szellemében cselekedett Hédervári János püspök halála után. Az alább idézett források alapján a püspöki székhely és a püspökség jövedelmeinek királyi kezelésbe vétele zökkenőmentesen zajlott le. A gondok a püspökség többi – Szombathely és Rákos – várainak átadása kapcsán keletkeztek. Az események megértéséhez a történetek után másfél évvel keletkezett, Zsigmond királynak 1417. augusztus 24-én Konstanzban kelt felmentvényét kell segítségül hívnom. Az oklevél szerint amikor János püspök meghalt, a püspökség, valamint várainak, javainak és jogainak – amelyeket a püspök megbízásából Bogáti András tartott kezében atyafiaival és familiárisaival – a lefoglalására a király az esztergomi érseket küldte ki, felszólítva egyúttal Andrást azok átadására.⁴⁵ Bogáti András és társai azonban a püspökség javait,

nyok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. *Bárány Attila – Pószán László*. Debrecen 2014. 289–313. (a továbbiakban: C. TÓTH: Király helyettesítése) 291–292.

⁴¹ ZsO V. 1424. sz. – Az érsek és István még 18-án is Kismartonban volt (ZsO V. 1444. sz.).

⁴² C. TÓTH: Király helyettesítése 289–290.

⁴³ C. TÓTH: Király helyettesítése 309, 313.

⁴⁴ C. TÓTH: Király helyettesítése 310.

⁴⁵ „tandem episcopatu ecclesie Iauriensi per obitum condam . . . Iohannis eiusdem episcopatus veri et immediati possessoris vacante prefatus dominus Iohannes archiepiscopus ad occupandum prescriptum episcopatum, necnon castra, fortalitia, possessiones et alia iura eiusdem certis hominibus et gentibus suis transmissis certa castra et fortalitia, necnon possessiones

különösen Szombathely és Rákos várakat nem adták át az érseknek és embe-
reinek, hanem ellenálltak, és végül kölcsönös harci cselekmények zajlottak le.⁴⁶
A király az érseket, testvérét, Istvánt és minden familiárisukat és emberüket
felmentette az oklevélben leírt erőszakos cselekmények miatti felelősségre vonás
alól, mivel azokat az ő megbízásából követték el.⁴⁷ Eddig az oklevél információi,
amelyek azonban sok kérdést nyitva hagynak, ezért joggal merülhet fel a kérdés,
mi történt valójában a győri püspökség területén a mondott időszakban.

Az eseményeket a következıképpen rekonstruálhatjuk. A püspök halála
után János érsek, vikárius semmilyen királyi parancsra nem várva – hiszen a vi-
káriusi kinevezése tartalmazta e feladatot, továbbá a társa, Garai Miklós pedig
a királynál volt – elrendelte a püspökség várainak és birtokainak, valamint jöve-
delmének lefoglalását. Ennek végrehajtását testvére, István soproni ispánra, a
király helyettesítését pedig Besenyő Pálra bízta, majd elhagyta az országot. A
néhai Hédervári János győri püspök familiárisai, Bogáti András szombathelyi és
testvére, Pál rákosi várnagyok⁴⁸ a reájuk bízott püspöki javadalmakat azonban
vonakodtak átadni a király megbízottainak. Mindezek után következtek a királyi
oklevélben részletezett pusztítások és összecsapások. Érdekes módon arról azon-
ban semmilyen információt nem kapunk az előbbi felmentvényből, hogy végül
mi történt a Bogáti András szájából elhangzó „nem” és kölcsönös pusztítások
után. Az oklevélben ugyanis egy szó sem esik arról, hogy elfoglalták-e Bogátitól
és testvérétől a két várat. A jelek szerint ez korántsem a véletlen számlájára
írható. De nézzük sorjában!

A következı biztos fogódzónk Besenyő Pál 1416. július 12-i Győrben kelt
oklevele, amelyben nyugtatta a soproniakat, hogy átadták neki a püspökségnek
Rákos birtokból járó tizedet, amelynek átadását még Bogáti András tiltotta
meg a városnak, mivel azt ő szedte be annak idején (*dy Bogaty Andreas czü
Odenburg verpoten het von des czechentz wegen, den er innympt auff den grun-*

et alia bona predicti episcopatus, quas et que Andreas de Bogat unacum fratribus suis et ad
eum pertinentibus a prefato condam domino Iohanne episcopo dum vivebat, pro officiolatu
sue honore tenebat, per eundem Andream et fratres suos iuxta premissam nostram regiam
commissionem ac etiam vigore certarum aliarum litterarum nostrarum ex certa scientia
nostre maiestatis eidem Andree super hoc post vacationem ipsius episcopatus directarum
ad dimittendum et relinquendum sibi et certis hominibus per ipsum ad hoc transmissis,
moneri fecit” – DL 10 610. (ZsO VI. 836. sz.).

⁴⁶ „quo quidem Andrea unacum fratribus suis et familiaribus premissis litteris nostris et man-
datis minime curatis, prescripta castra et signanter Zombathel et Rakos nuncupata et
eorundem pertinentias ipsi domino archiepiscopo et suis hominibus prefatis dimittere et
relinquere contumaciter recusando predictisque ipsius archiepiscopi gentibus, iuxta nostre
maiestatis et ipsius archiepiscopi mandata prescripta castra et fortalitia ac tenutas posses-
siones ab eisdem Andrea et fratribus ac familiaribus suis et aliis ad ipsum pertinentibus
occupare et ipsos ab eisdem amovere satagendis inter eos ex utraque parte hominum in-
teremptiones et vulnerationes, necnon possessionum occupationes, devastationes rerumque
et bonorum ablationes et aliorum malorum genera commisse et perpetrata extiterunt” –
DL 10 610. (ZsO VI. 836. sz.).

⁴⁷ DL 10 610. (ZsO VI. 836. sz.) – Az esetet idézte: Szombathely története 215.

⁴⁸ Várnagyságukra l. ENGEL: Archontológia I. 398. (Rákos), 434. (Szombathely).

ten czü Krewszpach).⁴⁹ Ekkor tehát a birtokok átadására már sor kerülhetett. Ugyanakkor van még egy levelünk, amelyet Péderi Egyed – a Bogátiak osztályos testvére⁵⁰ – és Bogáti András felesége írtak Schekan Pál soproni bírónak Bogát faluból. A levél szépséghibája, hogy nemcsak a napi keletet, de az évet is nélkülözi a dátumsora. Az oklevél közlőjének, Házi Jenőnek a meggyőző érvelése alapján, amely szerint 1416-ban bíróváltás történt, a levél valamikor 1416 első felében, de mindenképpen április vége előtt keletkezett.⁵¹ Rátérve immár annak tartalmára, abban számunkra nehezen értelmezhető, jóllehet fontos információk vannak. Egyed és Margit⁵² azt kérte a soproni bírótól, hogy a király nyugtáját Szombathely és Rákos váraknak Besenyő Pál részére általuk történt átadásáról adják át a levél vivőjének (*quomodo litteras regales apud vos habitas, quibus castra Sabariense et Rakus resignavimus ad manus magnifici viri Pauli condam bani, per latorem presentium nobis destinare velitis*).⁵³ (Mindez újabb adat Besenyő Pál vikáriusságára: teljesen egyértelmű ugyanis, hogy a javak átadásáról szóló oklevelet Pál parancsára állították ki – a korábban megszokott módon – a király nevében és a nyugtát a királyi vikárius Sopron város tanácsánál tette le. Ez lehetett az oka annak, hogy miért Sopron városán kereste a másik fél az oklevelet.) Ha mármost figyelembe vesszük, hogy Besenyő Pál 1416. január 13-án Kismartonban volt, továbbá a Sopron városi tisztújítás, azaz április vége előtt már az átadásról szóló oklevél kikéréséről volt szó, akkor az 1417-es oklevélben leírt eseményekre valamikor 1416 januárja és áprilisa között kerülhetett sor. A felmentvény alapján Kanizsai István (és Besenyő Pál) erővel nem tudták a királyi (vikáriusi) parancsot teljesíteni, így minden bizonnyal a tárgyalások kerültek előtérbe, aminek eredményeképpen tavasz elején létrejött a megegyezés: a püspökség javait Besenyő Pál⁵⁴ immáron mint vikárius lefoglalta és erről nyugtatta Bogátit és embereit.

Vajon mi állhatott a háttérben? Zsigmond király oklevelében ezzel kapcsolatban annyit találunk, hogy András és társai a lázadás saruját felhúzza, parancsát megvetve visszautasították a püspökség javainak átadását,⁵⁵ azaz a király kifejezetten nem azzal vádolta meg őket, hogy hűtlenek lettek és fellázad-

⁴⁹ HÁZI I/2. 111. (ZsO V. 2105. sz.) – A nyugtában Pál bán „gesessen czüm Stainhaws” mondja magát. Kézenfekvőnek tűnik, hogy *Stainhawst* Kővárral, azaz Kőkapronccával azonosítsuk, de ez nem egészen jó megoldás, mivel Zsigmond a várat még 1409-ben elcserélte velük Torna várára, l. *Engel Pál: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437)*. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 83) Bp. 1977. 46. 85. jegyzet. Torna várának pedig nem ismeretes a német neve, ha egyáltalán volt neki.

⁵⁰ SÜMEGHY: Sopron 92. (ZsO V. 661. sz.).

⁵¹ HÁZI II/6. 51.

⁵² Árokközi László leánya. (1421: ZsO VIII. 1090. sz.).

⁵³ HÁZI II/6. 50. (ZsO V. 2538. sz.).

⁵⁴ Mindehhez hozzátehetjük, hogy Besenyő Pál meglehetősen jól ismerhette a püspökséget, mivel 1414. április 20-án János püspökkel és Besenyő István királyi sáfárral jártak közben a győri káptalannál bizonyos ügyben (ZsO IV. 1890. sz.).

⁵⁵ „qui calcaneo rebellionis ducti premissis litteris et mandatis nostris contemptis prefata castra, fortalitia ac possessiones et alia bona predicti episcopatus Iauriensis prefato domino

tak személye, illetve a királyság ellen. A történet háttérében valószínűleg sokkal egyszerűbb, habár kétségkívül fontos okok álltak: az történhetett, hogy Bogáti András és Pál, valamint familiárisaik addig nem kívánták átadni a várakat az új gazdának, amíg nem kapták meg korábbi járandóságukat. Éppen ezért, amint arra fentebb már utaltam, érinthette őket érzékenyen a tizedek beszédésének megtiltása, valamint, hogy azt nem nekik, hanem a királyi tisztségviselőknek kellett átadni. A néhai püspök nyilván e jövedelemből fizette familiárisai bérét, akik joggal tarthattak attól, hogy nem kapják meg fizetésüket. Ennek kieszközlésére viszont csak egyetlen eszközük maradt: a kezükön lévő püspöki birtokokat addig nem adták át, amíg járandóságukat Özdögei Besenyő Pál vagy Kanizsai István ki nem fizette. Ennek fényében egyébként érdemes fenntartással kezelnünk az oklevélben részletesen kifejtett, a kár- és bűnkozások válogatott válfajainak leírását.

Miután a Bogátiak átadták a birtokokat, további nehézségek már nem merültek fel a püspökség üresedése alatt: a jövedelmek rendben befolytak a királyi kincstárba. Mint említettem már, Özdögei Besenyő Pál királyi helyettesége 1417 májusában véget ért, ennek oka az volt, hogy Garai Miklós nádor hazaérkezett és egyúttal át-, illetve visszavette a vikáriusságot is. Mindezt, noha ennek a király nevében Magyarország területén kiadott okleveleken szereplő kancelláriai jegyzetekben gyakorlatilag nem találjuk nyomát, a Zsigmond által a vikáriusokhoz intézett parancslevelekkel,⁵⁶ amelyek közül az egyik éppen a győri püspökség üresedése kapcsán keletkezett, lehet bizonyítani. Az alább idézendő forrás egyúttal választ ad a tanulmányom elején felvetett kérdésre, azaz Garai Miklós nádor mikor tartotta kezében a győri püspökség jövedelmeit. Erre a király 1417. október 12-én Konstanzban kelt, Garai nádorhoz szóló utasítása felel, amely szerint az Elderbach család két tagja panaszt tett előtte, mivel két győri egyházmegyei birtokukról, amelyek mentesek a győri püspöknek fizetendő tizedek adásától, Garai Miklós offiálisai (*officiales . . . vestri*) beszédtek azt a leendő győri püspök iránti kedvezésből (*in favorem futuri episcopi Iauriensis*). A király ezért meghagyta a nádornak, hogy vizsgálja ki az ügyet, és ha igaznak találja az Elderbachok panaszát, akkor offiálisaival adassa vissza a tizedeket.⁵⁷

A fenti oklevél információi alapján egyértelmű, hogy a nádor hazatérése után nemcsak az új ügyeket intézte helyettesi kinevezése értelmében, hanem átvette a korábbiakat is. Az már más kérdés, hogy éveken át biztosan nem tartotta kezében a püspökség jövedelmeit, mivel az új püspök, Molnári Kelemen még abban az évben elfoglalta azt. (1419 nyarán pedig már a püspöksége után a pápai kamarának járó *servitium communét* is megfizette.⁵⁸) Molnári Boda fia, Péter

archiepiscopo ac fratri familiaribusque et hominibus suis pro eo assignare et dimittere recusarunt” – DL 10 610. (ZsO VI. 836. sz.).

⁵⁶ C. TÓTH: Király helyettesítése 311.

⁵⁷ ZsO VI. 1005. sz.

⁵⁸ Cameralia I. 298/584, 299/585. sz.

fia,⁵⁹ Kelemen püspökségére az első biztos adat egy 1417. november 25-i királyi privilégium méltóságsorából ismeretes, ekkor és egy 1418. január 28-i méltóságsorban még mint választott (*electus*) püspök szerepel.⁶⁰ Pápai kinevezésére valamikor 1418. március 1-jét megelőző napokban kerülhetett sor.⁶¹ Molnári Kelemen győri püspökségének, illetve királyi kinevezésének időpontját korábbi egyházi javadalma alapján tovább pontosíthatjuk: az 1414 ősze óta viselt csanádi nagyprépostságára az utolsó adattal 1417. július 31-ről rendelkezünk, míg a méltóságban őt követő Marcali Lászlóra – a későbbi csanádi püspökre – az első adatot már 1417. szeptember 29-ről ismerem.⁶² Mindezek alapján Kelemen püspöki kinevezését bátran tehetjük 1417 nyarára. Ezen időpont mellett szólhat, hogy Rozgonyi Péter dömösi prépost 1417. augusztus 15-én nyerte el a veszprémi püspöki széket Zsigmondtól,⁶³ így nem lenne meglepő, ha a király szintén ekkoriban rendezte volna el a másik üresedésben lévő főpapi szék sorsát is.

A Bogátiak

A fentebbi, első olvasásra talán meglepő következtetések mellett – azaz hogy a Bogátiak „lázdásuk” kapcsán semmilyen büntetést sem kaptak, sőt András a királyi aula tagjai között tűnt fel – további érveket is felhozhatunk. Zsigmond király 1417. január eleji levelével a pozsonyi ispánt bízta meg András ottani birtokainak védelmével, mivel vele van Luxemburgban.⁶⁴ Alig egy évvel később, 1417. július 26-án Bogáti András Konstanzból írt levelet Sopron városának, amelyben beszámolt a zsinaton történekről.⁶⁵ Ugyanonnan ugyanazoknak írt 1418. május 17-én is, szintén a zsinati történekről.⁶⁶ A két tudósítás között „mindössze” egyetlen különbség van, ez utóbbit András már mint királyi familiáris írta alá. Az utóbbi levelek alapján már azt gondolhatnánk, hogy Bogáti András Sopron város akkreditálta a zsinatra, ám szerencsénkire további adatokkal is rendelkezünk személyével kapcsolatban: 1421. november 5-én hősünk megjelent a vasvári káptalan előtt és előadta, hogy azt a pénzt, amelyet a király adott neki a csehországi hadjáraton való részvételre (*quandam sumpmam pecunie, quam . . . Sigismundus . . . rex, dominus noster pro expeditione exercitus sui regalis versus Bohemos moti sibi dederat et contulerat*), már elköltötte (*exposuisset*), ezért most három Vas megyei birtokban lévő részét 50 dénármárkáért (azaz

⁵⁹ ZsO V. 1210. sz. (Az oklevél kiváló adatokat nyújt a püspök rokonságára.).

⁶⁰ ENGEL: Archontológia I. 559. (DF 281 712., DL 10 619.).

⁶¹ ZsO VI. 1577. sz.

⁶² C. Tóth Norbert: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4) Bp. 2013. 27–28. (Itt Marcali László prépostságát 1417. december 5-től számítottam, de már a mondott időpontban viselte azt, l. ZsO VI. 966. sz.).

⁶³ ZsO VI. 801. sz.

⁶⁴ ZsO VI. 11. sz.

⁶⁵ HÁZI I/2. 127. (ZsO VI. 741. sz.).

⁶⁶ HÁZI I/2. 142. (ZsO VI. 1923. sz.).

200 forintért) elzálogosítja feleségének.⁶⁷ Amellett, hogy a zálogosítás a rokonok esetleges kijátszására irányult és minden bizonnyal névleges volt, mutatja, hogy András királyi zsoldban vett részt az 1421–1422-es csehországi harcokban. Azt, hogy végül valóban eljutott Csehországba, bizonyítja a király egy 1425 őszi oklevele, amellyel megneemesítette udvari familiárisa, András azon familiárisát és általa testvéreit, aki ura huszita fogságba kerülése idején kitüntette magát a harcokban.⁶⁸ Eddigi adataim alapján Pállal 1425-ben, Andrással pedig 1426-ban találkozunk utoljára, az utóbbi ekkor mint a királyi kúriából kiküldött udvari familiáris iktatta a Pálóciakat Sempte vár és tartozékai birtokába.⁶⁹ De kik lehettek ezek a szép karriert befutó nemesek?

Az első adatunk 1396-ból van Miklós fiaira, Andrásra és Pálra, amikor Hédervári János győri püspök kérésére a király nekik adományozta egy magvaszakadt nemes birtokrészét.⁷⁰ Következő adatunk már meglehetősen beszédes: András 1408-ban kapott ismét birtokadományt a királytól azon szolgálatai fejében, amelyeket különösen Csehországban, illetve egykor, amikor a király a hűtlenek és felkelők megzabolázására indított háborút, tett. A csehországi szolgálata minden bizonnyal 1407 tavaszán lehetett, amikor János győri püspök is követségben járt ott,⁷¹ azaz ekkor is a püspök szolgálatában tevékenykedett. Az adománylevél a Valkó megyei Ivánkaszentgyörgyön kelt,⁷² így feltételezhető, hogy Bogáti András az éppen aktuális boszniai hadjáraton vett részt. 1411-ben a Bogátiak, András és Pál atyai testvérük (*frater patruelis*), Herényi Jakab fia, Vince révén kaptak újabb adományt.⁷³ Az atyafiak, úgy látszik, együtt szolgálhattak, mert 1420-ban a mondott Vince és testvére, valamint Bogáti Pál Boroszlóban kapott adományt a Magyarországon, Boszniában és más országokban teljesített hű szolgálataiért.⁷⁴ (Persze nem volt súrlódásmentes az együtt birtoklás az így kapott földeken.)⁷⁵ Az utolsó adat, amely Andrást már néhaiként említi, 1434. szeptember 12-én kelt. A vasvári káptalan oklevele szerint Péderi Dénes fia, Egyed átadta András özvegyének, Margitnak – ekkor már Ivánci Péter feleségének – Bogát birtok kezén lévő részéből Margitot illető járandóságait.⁷⁶ Halála, amennyiben a szokásokat betartották, legalább egy évvel hamarabb, 1433-ban következett be. Fiú utóda sem neki, sem testvérenek, Pálnak nem maradt, mivel birtokrészeik – mint az azt előbb láttuk – haláluk után

⁶⁷ HO IV. 280. (ZsO VIII. 1090. sz., DF 274 076.).

⁶⁸ ZsO XI. 1078. sz.

⁶⁹ DL 86 790. (ENGEL: Archontológia I. 409.).

⁷⁰ ZsO I. 4420. sz. – A családfát l. a tanulmány végén!

⁷¹ ZsO II. 5388. sz.

⁷² ZsO II. 5927. sz.

⁷³ ZsO III. 775. sz.

⁷⁴ ZsO VII. 1298. sz.

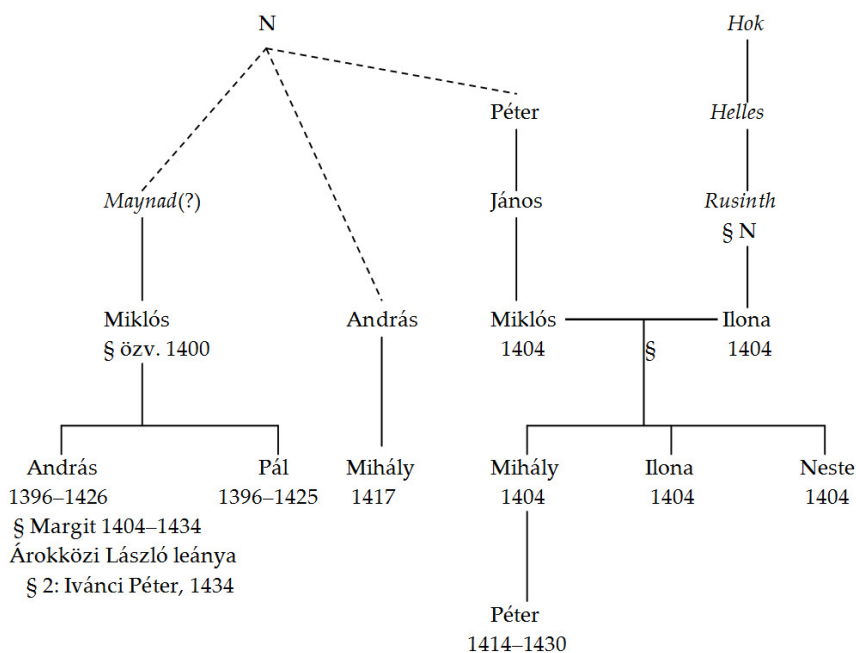
⁷⁵ Pl. ZsO XI. 1407. sz.

⁷⁶ DL 101 854.

osztályos testvérük,⁷⁷ Péderi Egyed kezén voltak.⁷⁸ Bogát birtok Egyedet illető része alig húsz év múlva ismét gazdát cserélt: 1451-ben Egyed fiává fogadta Tejeddi Imre szombathelyi várnagyot az általa és Ágoston győri püspök által nyújtott sok jótétemény fejében, egyúttal pedig Bogátot nekik adta.⁷⁹

Bogáti Miklós fiai, András és Pál pályájukat Hédervári János győri püspök udvarában kezdték és annak haláláig megmaradtak szolgálatában, miközben egyre feljebb jutott(ak) a familiárisi ranglétrán. Biztosak lehetünk benne, hogy a püspök halála idején már András volt a püspöki familia egyik, ha nem a legfőbb vezetője. Ura halála után András átlépett a király szolgálatába, ahol a jelek szerint szintén megállta a helyét.

A Bogátiak családfája a 15. század elején

⁷⁷ SŰMEGHY: Sopron 92. (ZsO V. 661. sz.).

⁷⁸ Bizonyos birtokrészek 1430-ban Bogáti Péter fia, Mihály kezén voltak. (DL 101 853.).

⁷⁹ Nemes Gábor: Salánki Ágoston. A királynéi kancelláriától a győri püspöki székhöz. LK 80 (2009) 3–29.

SUMMARY

Vacancy of the episcopal see in Győr between 1415–1417

The purpose of my paper is to explore the events that happened in the middle and at the end of the episcopacy of János Hédervári, bishop of Győr (1386–1415). In the first part I investigated his role in the uprising against King Sigismund in 1403, and found that although the bishop himself did not actively participate in the event, the grand provost of Győr was leading the battle in person. The royal troops conquered the castle of Győr relatively quickly, and the king confiscated it together with the episcopal incomes (though the bishop did not fall into disgrace), committing them first to the care of Pál Özdögei Besenyő, Ban of Slavonia, and afterwards to Pető Gersei's son János, count of Zala and Győr. The bishop regained his possessions only in 1407, and the castle in 1410. The second part of my paper deals with the situation which developed in the episcopacy after the bishop's death in the fall of 1415. During this time, King Sigismund has been permanently abroad to arrange matters concerning the Council of Constance, commissioning the governance of the Kingdom of Hungary to his deputies (vicars): from 1412 to Queen Barbara, from January 1414 to Archbishop of Esztergom János Kanizsai and Palatine Miklós Garai, and – after the two of them followed the king – from January 1416 to Pál Özdögei Besenyő. The bishop's death coincided with the departure of János Kanizsai, who entrusted Pál Besenyő with the conduction of affairs, including the confiscation of the Diocese of Győr. (An imperial vicar's certificate of appointment states that he must seize every vacant benefice until further notice from the king.) However, the fulfilment of duties was not easy as the late bishop's *famíliares*, led by András Bogáti, were willing to hand over the episcopal properties which were managed by them only after some battles and a payment of compensation. In the third part of my paper I collected data about the bishop's chief *familiaris*, András Bogáti and his family (with a family tree in the appendix).

Rövidítések

FORRÁSOK

- ÁBTL = Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
GyEKK = Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár
GyEL = Egyházmegyei Levéltár, Győr
GyKHHt = A győri káptalan hiteleshelyi levéltára
 Felv. jk. = Felvállási jegyzőkönyvek
GyKMLt = A győri káptalan magánlevéltára
 Feudális = Feudáliskori gazdasági iratok
PL = A győri püspökség levéltára
 Can. Vis. = Egyházlátogatási jegyzőkönyvek (Visitationes canonicae)
 Egyházkorm. = Egyházkormányzati iratok
Plébániai lt. = Plébániai és espereskerületi levéltárak
MNL GyMSMGyL = Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye
 Győri Levéltára
MNL GyMSMSL = Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára
SVL = Sopron Város Levéltára
MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Magyar Országos Levéltár, Budapest
DF = Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL = Diplomatikai Levéltár
MKA = Magyar Kamara Archívuma
MKL = Magyar Kancelláriai Levéltár
 Lib. reg. = Királyi könyvek (Libri regii) (A 57)
MNL VaML = Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára
OSzK = Országos Széchényi Könyvtár
Kt. = Kézirattár
ÖStA = Österreichisches Staatsarchiv
 AVA FHKA = Allgemeines Verwaltungsarchiv Finanz- und Hofkammerarchiv
 HHStA = Haus-, Hof- und Staatsarchiv
PFL = Pannonhalmi Főapátsági Levéltár
SzEL = Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár
VÉL = Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár

BIBLIOGRÁFIA

- ÁUO = *Wenzel Gusztáv*: Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. I–XII. Pest, Bp. 1860–1874.
- BÁN: Sopron újkori egyháztörténete = *Bán János*: Sopron újkori egyháztörténete. (Győregyházmegye múltjából IV/2) Győr 1939.
- BEDY: Felsőörs = *Bedy Vince*: A felsőörsi prépostság története. (A veszprémi egyházmegye múltjából 3) Veszprém 1934.
- BEDY: Győri káptalan = *Bedy Vince*: A győri székeskáptalan története. (Győregyházmegye múltjából III) Győr 1938.
- BEDY: Győr katolikus vallásos életének múltja = *Bedy Vince*: Győr katolikus vallásos életének múltja. (Győregyházmegye múltjából V) Győr 1939.
- BEDY: Papnevelés = *Bedy Vince*: A győregyházmegyei papnevelés története. (Győregyházmegye múltjából II) Győr 1937.
- BEDY: Pápóc = *Bedy Vince*: A pápóci prépostság és perjelség története. (Győregyházmegye múltjából VI) Győr 1939.
- BUZÁS: Kanonische Visitationen I–IV. = *Josef Buzás*: Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert I–IV. (Burgenländische Forschungen 52–55) Eisenstadt 1966–1969.
- Cameralia = *Cameralia documenta pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536)*. I–II. Feltárta, szerkesztette és közreadja †*Lukcsics József, Tusor Péter, Fedeles Tamás*. Szerkesztőtárs *Nemes Gábor*. (CVH I/9–10) Bp.–Róma 2014.
- CSÁNKI = *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I–V. Bp. 1890–1913.
- CVH = *Collectanea Vaticana Hungariae*
- DRESKA I–IV. = *Dreska Gábor*: A pannonhalmi konvent hiteleshelyi működésének oklevéltára I–IV. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 6, 8, 10, 19). Győr 2007–2013.
- ENGEL: Archontológia = *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Bp. 1996.
- ETE = *Bunyitay Vince – Rapaics Rajmund – Karácsonyi János – Kollányi Ferenc – Lukcsics József* (kiad.): Egyháztörténelmi emlékek a magyar hitújítás korából. I–V. Bp. 1902–1912.
- FEJÉR = *Georgius Fejér*: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. I–XI. Budae 1829–1844.
- GECSÉNYI: Gazdaság, társadalom, igazgatás = *Gecsényi Lajos*: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Győr 2008.
- GYÖRFFY: Történelmi földrajz = *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza I–IV. Bp. 1963–1998.
- GySz = Győri Szemle
- HÁZI: = *Házi Jenő*: Sopron szabad királyi város története. I. rész 1–7, II. rész 1–6. Sopron 1921–1943.

- HÁZI: Sopron középkori egyháztörténete = *Házi Jenő*: Sopron középkori egyháztörténete. (Győregyházmege múltjából 4/1) Győr 1939.
- HO = *Ipolyi Arnold – Nagy Imre – Paur Iván – Ráth Károly – Véghely Dezső* (kiad.): Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius. I–VIII. Győr–Budapest 1865–1891.
- HORVÁTH: Győr megye = *Horváth Richárd*: Győr megye hatóságának oklevelei 1318–1525. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 1) Győr 2005.
- In labore fructus = *Nemes Gábor – Vajk Ádám* (szerk.): In labore fructus. Jubileumi tanulmányok Győregyházmege történetéből. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 13) Győr 2011.
- KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok = *Kollányi Ferenc*: Esztergomi kanonokok 1100–1900. Esztergom 1900.
- LK = Levéltári Közlemények
- LSz = Levéltári Szemle
- LUKCSICS = *Lukcsics Pál* (kiad.): A XV. századi pápák oklevelei. I–II. (Monumenta Hungariae Italica 1–2) Bp. 1931–1938.
- MKSz = Magyar Könyvszemle
- MREV = *Guilelmus Fraknoi – Josephus Lukcsics* (ed.): Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. I–IV. Bp. 1896–1907.
- PFEIFFER: Névtár = *Pfeiffer János*: A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950). Püspökei, kanonokjai, papjai. (Dissertationes Hungaricae ex historia ecclesiae 8) München 1987.
- PRT = *Erdélyi László – Sörös Pongrác* (szerk.): A pannonhalmi Szent Benedek-rend története. Kiadja a pannonhalmi Szent Benedek-rend. I–XII. Bp. 1902–1916.
- SO = *Nagy Imre* (szerk.): Sopron vármegye története. Oklevéltár. I–II. Sopron 1889–1891.
- SSz = Soproni Szemle
- SÜMEGHY: Sopron = *Sümeghy Dezső* (szerk.): Sopron vármegye levéltárának oklevél-gyűjteménye. I. rész: Középkori oklevelek. (1236–1526.) Sopron 1928.
- TSz = Történelmi Szemle
- ZsO = *Mályusz Elemér – Borsa Iván – C. Tóth Norbert – Neumann Tibor – Lakatos Bálint* (szerk.): Zsigmondkori oklevéltár I–XII. (1387–1425) (A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának kiadványai II. Forráskiadványok 1, 3–4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43, 49, 52) Bp. 1951–2013.